

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Валери Златанов Личев, ИФС – БАН

на дисертацията на Светлин Митрев Одаджиев:

„Жената в китайското общество: традиции и промени”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”

по професионално направление – 2.3 философия,

научна специалност – социална философия

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Дисертантът Светлин Одажиев е зачислен в Докторантската програма по социална философия на ЮЗУ „Неофит Рилски” през м. юли 2017 г. Преди това е работил като социален работник и преподавател по философия. Неговите интереси към проблемите на източните общества датират от времето на следването му в СУ „Св. Климент Охридски”, където завършва магистърската програма „Философия и култура на Изтока”.

СЪДЪРЖАТЕЛНИ МОМЕНТИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Работата се състои от увод, три глави и заключение. Цитирани са 107 монографии и статии на български, английски, руски и испански език, като са приведени две приложения.

Изложението се характеризира с яснота и достъпност. Структурата на дисертацията е организирана в диахронен план. Първата глава е историческа; втората е посветена на положението на жената в Китай, докато начело на ККП е Мао Дзедун; третата анализира промените след отварянето на страната към западния свят.

В увода си дисертантът формулира актуалността на темата, целите, задачите и методологията на своето изследване. То е ориентирано към разкриване на историческите промени, които настъпват в социалния статус на китайската жена. Авторът използва историко-философски подход, допълнен с елементи на социологически анализ. Бих добавил към първия и моменти на херменевтиката, свързани с изясняването на полисемантични китайски понятия като: „ли“, „жън“ и др. Освен това е използван критически анализ на два художествени феминистки текста.

В първа глава авторът се спира на трите основни религиозно-философски учения, оказвали решаващо влияние върху формирането на китайската култура. Отчетени са синхронните и диахронни особености на даоизма, будизма и конфуцианството, както и амбивалентното им отношение към жената. В патриархалното общество китайката е подчинена на мъжа, макар че са налице и изключения – да бъде разглеждана като субект със собствен светоглед. Показателни в това отношение са текстовете на някои конфуциански автори.

Във втора глава дисертантът изследва социалноикономическите и политически промени в Китай от началото на XX в. до смъртта на Мао Дзедун. Опитите за модернизация повдигат въпроса за еманципацията на китайската жена. Същевременно те се натъкват на решителен отпор, дължащ се на традиционните представи за разликите между половете.

Изграждането на комунизма изисква скъсване с миналото. Жената вече се разглежда като равнопоставена на мъжа. Осигуряват се възможности за нейното образование и професионална квалификация, както и за пълноценното ѝ участие в политическия живот.

Опитите за ускорено изграждане на комунистическото общество обаче срещат сериозни препятствия. Поради това партията поставя пред китайските жени нови задачи – да се завърнат в частната сфера, но като образцови социалистически домакини. Това е едно от основните противоречия по времето на управлението на Мао Дзедун – ККП бива принудена да се обърне към някои традиционни ценности и норми, макар и в завоалирана форма.

Друг съществен момент е премахване на половите различия по пътя на заличаването им. Жената става равнопоставена на мъжа чрез потискането на женствеността ѝ. Всички опити за подчертаване на половите или социалните ѝ особености биват отречени или стигматизирани от партията. Така се стига до „де-сексуализация“ на половете.

Трета глава разглежда промените, настъпили след отварянето на китайското общество към западния свят. ККП приема закони за преодоляване на социалните и икономическите неравенства. Преходът към пазарна икономика обаче утежнява по нов начин положението на китайката, доколкото я обременява с допълнителни дейности в извънработно време. Усиления по този начин ролевите конфликти се отразяват върху психичното здраве на еманципираните личности. Тези проблеми стават явни и от анализа на два емблематични феминистки текста.

ПРИНОСНИ МОМЕНТИ

Директантът привежда редица ценни идеи, които могат да намерят място в сравнителните социокултурни и антропологически анализи. Според мен е посочил основните противоречия, които характеризират трите изследвани от него исторически периода: амбивалентното отношение към жената в патриархалното общество; адаптирането на традиционните норми към новата комунистическа идеология; ролевите конфликти, с които се сблъсква китайката по времето на прехода към пазарна икономика. От гледна точка на диалектическия материализъм тези противоречия биха получили изключително висока оценка.

Специално внимание заслужават и анализите на социалното инженерство, целящо да промени социалното положение на китайката. Те съдържат положителни и отрицателни моменти. Например, „политиката на едно дете“ довежда до появата на „голи клони“ – самотни мъже с нисък социалноикономически статус. От друга страна, фаворизирането на синовете в китайската традиция поражда феномена на „изчезналите жени“. В резултат на приетите от партията програми се стига до диференциация на обществото под

формата на категории, наподобяващи касти – от привилегирвани до изключени от социалното подпомагане членове.

Заслужава да се отбележи и анализът на двата феминистки текста, в които се конструира образът на еманципираната жена, идентификацията с която позволява на съвременните китайки да започнат публично да изразяват своите права и интимни желания.

ПРЕПОРЪКИ

Бих отбелязал някои възможности за допълване на използвания от дисертанта подход.

А. От полза би било отчитането на отделянето на публичната от частна сфера, а също така диференциацията и взаимодействията на обществените подсистеми (политическа, правна, икономическа и културна). Това би допринесло за по-задълбоченото изясняване на ролевите конфликти, споменати в трета глава на дисертацията: а) между поколенията; б) между традиционните и модерни представи за идентичността на личността.

Б. Интерес би представлявало и привличането на философите анализи на М. Фуко по отношение използването на постиженията на западната наука за обясняването на мястото и ролята на женския пол в китайското общество.

В. Авторът многократно акцентира върху синтеза на иновации и традиция в китайската култура. Според мен това съчетаване би могло да бъде по-обстойно разработено чрез привличането на възгледите на историческата антропология (школата Анали, Р. Козелек) за многопластовия характер на времето. По този начин би станало възможно детайлизирането на промените, които засягат социалния статус на китайската жена. Някои от тях се осъществяват в дългосрочни времеви пластове, други – в краткосрочни или средносрочни.

Г. Същевременно би могло да се потърси взаимодействието между времевите пластове, които, от една страна, са с линеен, а, от друга, с – цикличен характер. В тази връзка уместно би било и използването на теориите за социалната

памет, доколкото на Запад промените се осъществяват посредством забравата на миналото, докато на Изток се търси съчетание на традициите с иновациите.

Д. Авторът имплицитно използва понятието „светоглед”, но то отсъства от концептуалния апарат на изследването. С оглед на използвания от него метод, смятам, че оправдано би било привличането на възгледите на В. Дилтай, например.

Е. Интересен момент би била рефлексията върху някои термини или езикови конструкции – например „осиновяването“ на момичета или пък клишето „нежен пол“. Езикът до голяма степен съхранява историята на обществото и ни показва, че и в България патриархалната традиция е дала отражение върху значенията, които отреждаме на двата пола.

Ж. Друг момент, който би могъл да се разработи в бъдеще, е свързан с интерпретацията на някои социални феномени (при династиите Цин и Хан), показващи сходство с формирането на престижа във френското аристократично-дворцово общество (Н. Елиас). Съвременният аспект на този феномен е описан в двата феминистки романа – а именно използването на западните стоки като маркер на социалния статус. В това отношение интересен би бил паралелът с романа „Вещите“ (1965) на Ж. Перек.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Работата е относително чиста от правописни грешки с изключение на заключението, което показва, че авторът е бързал с предаването. Налице са обаче някои недомислици. Например, че промените в Западния свят настъпват по-бързо в сравнение с Китай „поради приемането на свободата и равенството като висша ценност“. Това е *retio principii*, доколкото местата на следствието и причината са разменени. В действителност в западните демокрации правата и свободите получават законодателно закрепване в резултат на икономическите и политически промени, а не обратното.

Друга слабост се отнася до посочената в увода възможност за предположения относно бъдещето на китайската жена. Тази заявка остава

неизпълнена. В заключението авторът само преповтаря вече казаното, вместо да открие постигнатите резултати от изследването си.

Не е коректно използването на събирателно име за представителките на женския пол: „Жената вече не изпълнява единствено своята традиционна роля на съпруга, майка и домакиня. Тя е станала част от елита в много сфери.“ Нито за жените, нито за елитите е оправдано да се говори с подобни генерализации.

Следващият преход също е необмислен: „Социолозите вярват, че все повече жени предпочитат личната собственост пред брака и семейството. Това поставя мъжете под голям стрес, което до известна степен води до множество соматични проблеми в сексуалните отношения. Появява се епидемията от импотентност в Китай...“ Едва ли в съвременен Китай има толкова много жени, чието имотно състояние да причини импотентност на фрустрираните мъже. Използваната синтаagma „недвижим имот“ представлява плеоназъм. Може би авторът е имал предвид „собственост“?

Най-сериозна критика заслужава структурата на изложението. Авторът се е опитал да го организира хронологически, но въпреки това са налице многократни преповтаряния на вече казаното, както и връщания назад. Доста теми, като например за любовта, сексуалните отношения и проституцията, биха могли да бъдат обособени в отделни глави или параграфи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕПОРЪКИ

Въпреки посочените пропуски работата на дисертанта се отличава с достатъчно ерудираност и положителни научни качества. Очевиден е стремежът му да изложи максимално ясно и точно своите възгледи и идеи. Впечатление прави богатата му теоретична и езикова култура, която е предпоставка за бъдещето му развитие като изследовател. Ако работата му бъде преработена, така че да бъдат избегнати повторенията, смятам, че би могла да бъде издадена като монография.

За времето на своята докторантура дисертантът е публикувал 7 статии, три от които на английски език, както и една книга, която има ISBN, но не е уточнено дали е под печат, защото липсва година. Тази научна продукция значително

надхвърля минималните изисквания за защита на образователната и научна степен „доктор“.

В заключение, отчитайки научната продуктивност на Светлин Митрев Одажиев, както и иновативния характер на дисертацията му „Жената в китайското общество: традиции и промени“, изразявам категоричното си убеждение да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ и препоръчвам на членовете на Научното жури да гласуват по същия начин.

10.11.2020 г.

гр. София

Подпис:

доц. д-р В. Личев